

SIROTČÍ DŮCHOD A JEHO VÝPLATA O PRÁZDNINÁCH

JUDr. Mgr. SIMONA URBÁNKOVÁ

V těchto dnech končí studentům další školní či akademický rok. S tímto obdobím je spojena řada dotazů směřovaných na Českou správu sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“), týkajících se zejména pobírání sirotčího důchodu studentem.

PODMÍNKY NÁROKU NA SIROTČÍ DŮCHOD

Obecně lze říci, že podmínky nároku na sirotčí důchod jsou stanovené zákonem, lze je rozdělit do 3 okruhů a musejí být splněny kumulativně.

1. Dítě musí být nezaopatřené ve smyslu § 20 a násl. zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“).
2. Zemřelý spadá ve vztahu k dítěti do taxativně vymezeného okruhu osob.

Nárok na sirotčí důchod má dítě, pokud mu zemře rodič či osoba, která jej převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby nebo do společné výchovy manželů.¹

3. Zemřelý byl ke dni smrti:
 - a) poživatelé starobního nebo invalidního důchodu nebo
 - b) splnil podmínky pro nárok na některý z uvedených důchodů a nebo
 - c) zemřel následkem pracovního úrazu.

Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže

- a) se soustavně připravuje na budoucí povolání, a to:
 - studiem na středních, vyšších odborných a vysokých školách v České republice;
 - studiem na jazykových školách, které jsou uvedeny v seznamu vedeném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT);
 - studiem na středních nebo vysokých školách v cizině, pokud podle rozhodnutí MŠMT je postaveno na roveň studia na středních nebo vysokých školách v České republice;
 - teoretickou a praktickou přípravou pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost pro osoby se zdravotním postižením prováděnou podle předpisů o zaměstnanosti.
- b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
- c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost.

ODEJMU TÍ SIROTČÍCH DŮCHODŮ

ČSSZ v průběhu letních prázdnin kontroluje trvání nároku na pozůstalostní důchody, zejména s ohledem na prokázání splnění podmínky soustavné přípravy na budoucí povolání. Pokud není prokázáno sirotkovo studium v následujícím školním roce, mohou někteří ze studentů obdržet rozhodnutí o odejmutí jejich sirotčích důchodů.

Proti rozhodnutí o odnětí sirotčího důchodu z důvodu neprokázání dalšího studia není nutné podávat námitky. Postačí, aby poživatel důchodu, jak nejdříve to bude možné, pokračování ve studiu prokázal a důchod, resp. důchody budou za příslušné období doplacený.

PŘÍKLADY Z PRAXE

Pro dokreslení uvádím časté situace, ke kterým v této souvislosti dochází:

1) *Sirotek dodal ČSSZ potvrzení o svém studiu na školní rok 2015/2016, neboť v tomto roce měl složit státní závěrečné zkoušky a obhájit diplomovou práci. Státní zkoušky vykonal v červnu 2016, ale diplomovou práci bude obhajovat až v lednu 2017.*

Pokud sirotek nadále studuje (soustavně se připravuje na budoucí povolání), je třeba pro pokračování výplaty dávky doložit ČSSZ potvrzení o pokračování studia.

Pro potvrzení o studiu není předepsán závazný tiskopis. Potvrzení o studiu však musí obsahovat následující informace:

- identifikační údaje o studentovi,
- identifikační údaje o škole,
- o jaké studium se jedná,
- v jakém ročníku student je a
- kdy má být studium ukončeno.

Kromě toho v něm musí být uvedeno číslo jednací, pod nímž je sirotčí důchod na ČSSZ evidován. Potvrzení se zasílá buď přímo na ústředí ČSSZ, nebo je možné ho odevzdat na okresní správě sociálního zabezpečení (v Praze Pražské, v Brně Městské správě sociálního zabezpečení) příslušně podle místa bydliště.

2) *Sirotek ukončil studium na střední škole a bude pokračovat na vyšší odborné nebo vysoké škole v následujícím školním (akademickém) roce.*

Pokud sirotek nadále studuje, resp. bude studovat, je třeba pro pokračování výplaty dávky doložit ČSSZ potvrzení o pokračování studia.

Potvrzení může student doložit i opožděně. Stává se tak často v případě, že mu její škola vydává až po zápisu ke studiu v měsíci září. V těchto situacích není potřeba podávat proti rozhodnutí o odejmutí důchodu námitky, protože ČSSZ výplatu sirotčího důchodu po obdržení potvrzení obnoví a důchod za příslušné období automaticky doplatí.

3) *Sirotek přerušil studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole z osobních důvodů.*

Při přerušení studia příjemce sirotčího důchodu dříve, než bylo uvedeno v potvrzení o studiu, je jeho zákonnou povinností tuto skutečnost do 8 dnů písemně ohlásit ČSSZ. Poživatel sirotčího důchodu má podle zákona povinnost vrátit vyplacený důchod, který mu nenáležel.

Pokud bude v dalším školním (akademickém) roce sirotek pokračovat ve studiu po jeho předchozím přerušení, musí pro prokázání splnění nároku na výplatu důchodu dodat ČSSZ nové potvrzení o studiu.

4) *Sirotek studoval na vysoké škole v denní formě studia, od akademického roku chce s ohledem na svou vzdělečnou činnost změnit formu studia na dálkové.*

Nezaopatřeným dítětem není student v dálkové (nebo distanční, večerní či kombinované) formě studia, pokud je v době takového studia vzdělečně činný nebo pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Změnu formy studia je sirotek povinen do 8 dnů písemně ohlásit ČSSZ.

5) *Sirotek studuje na vysoké škole a dne 15. května 2016 dosáhl věku 26 let.*

Sirotčí důchod náleží nezaopatřenému dítěti po dobu soustavné přípravy na budoucí povolání, nejdéle však do dovršení věku 26 let. Dosažením věku 26 let ke dni 15. května 2016 ztrácí sirotek nárok na výplatu tohoto důchodu.

6) *Sirotek studuje ve 3. ročníku na střední škole a chce na školní rok 2016/2017 odjet studovat do USA.*

Za dobu soustavné přípravy na budoucí povolání se považuje studium na středních, vyšších odborných a vysokých školách v České republice, ale i studium na středních a vysokých školách v cizině, pokud je podle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) postaveno na roveň studiu na školách tuzemských. Pokud sirotek tuto podmínku splňuje, je třeba ji ČSSZ prokázat tím, že student předloží potvrzení o studiu na zahraniční škole a rozhodnutí MŠMT o postavení tohoto studia v cizině na roveň studia na školách v České republice.

7) *Sirotek dodal ČSSZ potvrzení o studiu na akademický rok 2015/2016, dne 26. ledna 2016 své studium na vysoké škole ukončil.*

Ukončí-li či přeruší-li příjemce sirotčího důchodu studium dříve, než bylo uvedeno v potvrzení o studiu, je jeho zákonnou povinností tuto skutečnost do 8 dnů písemně ohlásit ČSSZ. Poživatel sirotčího důchodu má podle zákona povinnost vrátit vyplacený důchod, který mu nenáležel.

8) *Šestnáctiletý sirotek ukončil studium na střední škole a zaregistroval se do evidence Úřadu práce České republiky jako uchazeč o zaměstnání.*

Sirotčí důchod může být vyplácen i dítěti po skončení povinné školní docházky do 18. roku věku, pokud je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

V tomto případě je třeba ČSSZ předložit potvrzení příslušné krajské pobočky úřadu práce.

9) *Sirotek pro těžký úraz přerušil studium na střední škole.*

Nezaopatřen je pro účely nároku na výplatu sirotčího důchodu také dítě do 26 let věku, pokud se nemůže připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz. I jemu výplata sirotčího důchodu náleží. Tuto skutečnost však musí doložit potvrzením ošetřujícího lékaře.

10) *Sirotek byl během studia na vysoké škole uznán invalidním pro invaliditu třetího stupně.*

Za nezaopatřen se nepovažuje dítě, které je poživatelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Pokud se tedy sirotek stane např. během svého studia poživatelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, zaniká mu dnem přiznání invalidního důchodu nárok na sirotčí důchod. V případě, že by mu invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně nebyl přiznán, neboť nesplnil podmínku potřebné doby pojištění, splňuje nadále podmínku nezaopatřenosti pro účely nároku na sirotčí důchod. Pokud by však byl sirotek uznán invalidním pouze v prvním nebo druhém stupni, nemá tato skutečnost vliv na pobírání sirotčího důchodu, pouze by došlo k úpravě jeho výše.

11) *Sirotek řádně ukončil dne 13. června 2016 studium na VŠ a získal titul inženýra.*

Za soustavnou přípravu na budoucí povolání pro účely nároku na sirotčí důchod se považuje také kalendářní měsíc, v němž bylo studium na vysoké škole ukončeno, včetně

následujícího kalendářního měsíce. Současně je však stanovena podmínka, že po celý kalendářní měsíc nevykonává dítě výdělečnou činnost zakládající účast na pojištění ani nepobírá podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při requalifikaci. I nadále také platí zákonná povinnost sirotka tuto skutečnost do 8 dnů písemně ohlásit ČSSZ.

12) *Sirotek ukončil dne 13. června 2016 studium na bakalářském studijním oboru a od září 2016 bude pokračovat v navazujícím magisterském studiu.*

Za soustavnou přípravu na budoucí povolání se považuje i doba od ukončení studia na vysoké škole do dne pokračování ve studiu na vysoké škole, pokud na sebe studium bezprostředně navazuje. Doba mezi jednotlivými studii však nesmí přesáhnout tři kalendářní měsíce následující po kalendářním měsíci, kdy dítě studium na vysoké škole ukončilo.

13) *Sirotek studující na vysoké škole nastupuje v měsících červenec a srpen na brigádu v rozsahu 30 hodin týdně se stanovenou odměnou 15 000 Kč měsíčně.*

Student denního studia vysoké školy je pro účely nároku na sirotčí důchod považován za nezaopatřené dítě i v případech, kdy je v době takového studia výdělečně činný. Na tuto skutečnost nemá vliv ani výše výdělku z této výdělečné činnosti. ■

Autorka článku pracuje v ČSSZ.

¹ Nárok na sirotčí důchod nevzniká dítěti po smrti pěstouna ve smyslu § 5 odst. 1 ZDP nebo jeho manžela.

VÝPOČET SIROTČÍHO DŮCHODU

a) stanovení výše procentní výměry sirotčího důchodu ke dni úmrtí rodiče

Výše procentní výměry sirotčího důchodu činí 40 % procentní výměry

- starobního důchodu nebo
- invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.

Při stanovení starobního důchodu, na který měl zemřelý rodič nárok v době smrti, se nepřihlíží k jeho účasti na důchodovém spoření; pokud zemřelému již byl starobní důchod se zřetelem k důchodovému spoření přiznán, stanoví se pro účely stanovení výše procentní výměry sirotčího důchodu výše procentní výměry starobního důchodu zemřelého v částce, která by náležela, pokud by nebylo přihlédnuto k jeho účasti na důchodovém spoření.

b) stanovení výše procentní výměry sirotčího důchodu při jeho obnově

Stejně jako při obnově vdovského a vdoveckého důchodu i při obnově sirotčího důchodu platí, že výše procentní výměry nesmí být nižší než procentní výměra, která náležela ke dni zániku nároku na sirotčí důchod.

Výše základní výměry sirotčího důchodu v roce 2016 činí 2 440 Kč měsíčně.

Více na <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/pozustalostni-duchody.htm>